

Maa- ja metsätalousministeriö

LAUSUNTO

kirjaamo@mmm.fi

5.11.2020

Dnro 376/2020

Lausuntopyyntö ahmakiintiöasetuksesta metsästysvuodelle 2020–2021, Dnro VN/20891/2020

Ahman vahinkoperusteiset poistoluvat

Maa- ja metsätalousministeriö on toimittanut lausuttavaksi asetuksen poikkeusluvalla sallittavasta ahman metsästyksestä metsästysvuonna 2020–2021. Asetuksessa säädetään suurimmasta sallitusta saalismäärästä, alueellisista rajoituksista ja voimaantulosta.

Muistiossa todetaan, että vahinkoperusteinen poikkeuslupametsästys tulee ajoittaa tapahtuvaksi ennen tammikuun loppua tai helmikuusta eteenpäin varmistaa lupaehdoin, ettei saaliiksi joudu naaras, jolla on pennut pesässä tai jota alle vuoden ikäinen pentu seuraa. Metsästystapahtumat ja pyynnin mahdollinen valikoiva kohdistuminen paljon vahinkoa aiheuttaviin ahmayksilöihin tulee myös dokumentoida. Lupaehdoja ei pidä tehdä kohtuuttoman tiukoiksi ja byrokraattisiksi. Mikäli lupaehdot ovat liiallisen tiukat, se aiheuttaa vaikeuksia pyynnin toteuttamiseen. Jo nykyisellään poikkeuslupapyynti on erittäin tarkasti säänneltyä ja valvottua. Vahinkoeläinten poistaminen tulisi olla viranomaisten tehtävä kuten Norjassa.

Ahma tappaa poroja ympäri vuoden. Tehokkaimmin se saalistaa kevättalvella. Ahmalle suotuisissa luonnonoloissa yksittäinen ahma voi raadella yhden yön aikana helposti toistakymmentä poroa. Tyypillisesti ahma puree poroa niskaan ja jättää poron kitumaan liikuntakyvyttömänä paikalleen. Näin ahma pitää ilmeisesti huolta ruoan saatavuudesta saalistusolosuhteiden heikentymisen varalta, eli kerää itselleen ja poikueilleen lihavarastoja pahan päivän varalle.

Vuosittaista vaihtelua petovahinkomääriin aiheuttavat erityisesti sää- eli saalistusolosuhteet sekä muiden ravinnoksi sopivien saaliseläinten saatavuus. Runsaiden jyrjävuosien jälkeen petojen aiheuttamat porovahingot, erityisesti ahmavahingot, näyttävät kasvavan harpaten. Tämä johtunee petojen jälkikasvun poikkeuksellisen hyvästä selviytymisestä aikuisikään. Pedoille epäedullisemmissä oloissa vahinkomäärät vastaavasti laskevat. Kyky reagoida luonnon sanelempiin pitkälti ennakoimattomiin muuttuviin tilanteisiin tulee varmistaa petokantojen säätelyä rajaavien asetusten valmistelussa.

Luonnonvarakeskus ja Helsingin yliopisto tutkivat vuosina 2013–2016 petoeläinten aiheuttamien tappioiden vaikutuksia poronhoidon tuottavuuteen, tuloihin ja taloudelliseen kestävyYTEEN. Petojen tappamat porot ovat talvikaudella pääasiassa hyväkuntoisia siitosvaatimia. Luonnonvarakeskuksen keräämien luuydin- ja hammasnäytteiden (102 kpl) perusteella tapettujen porojen kunto oli hyvä (93,4 %) tai kohtalainen (6,6 %), eikä näytteissä tavattu lainkaan huonokuntoisia tai nälkiintyneitä poroja. Myös eri ikä- ja sukupuoliluokkia oli näytteissä lähes samassa suhteessa kuin eloporokarjassa (67 %

siitosvaatimia). Petojen tappamien porojen etsinnästä aiheutui 2–8 työpäivää jokaista löytynyttä pedon tappamaa poroa kohti. Petoeläinten aiheuttama porokannan tuottavuuden merkittävä putoaminen yhdessä ylimääräisten kustannusten kanssa voi korvauksista huolimatta pienentää poronhoidon nettotuloja huomattavasti. Pahimmillaan poronhoidon nettotulot putosivat tehdyissä analyyseissä miinusmerkkisiksi, mikä romahduttaa porotalouden taloudellisen kestävyuden. Lähde: Luonnonvarakeskus¹.

Suomessa maasuurpetojen aiheuttamista löydetyistä vahingoista liki 95 prosenttia kohdistuu poroihin. Poroja menetetään pedoille vuosittain kaikkiaan noin 25 000–35 000. Näistä arviolta noin viidenes löytyy maastosta. Määrällisesti suurimmat vahinkokertymät ovat saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvissa tunturipaliskunnissa, joissa ahma aiheuttaa suurimmat vahingot. Myös itärajan paliskunnissa Inarista Suomussalmelle vahinkokertymät ovat mittavat.

Suurpetojen aiheuttamat vahingot vaikuttavat poronhoitoon monella tavalla. Pahimmilla vahinkoalueilla peto-ongelmien aikaansaama taloudellinen, sosiaalinen ja psyykinen paine on kova. Petovahinkokorvaukset eivät kata porotaloudelle pedoista aiheutuvia vahinkoja edes siinä tilanteessa, että ne maksetaan nykyisen korvausjärjestelmän puitteissa täysimääräisinä vahingonkärsijöille. Korvaukset eivät kuitenkaan ratkaise varsinaista ongelmaa. Porovahinkojen vähentämisen ainoa mahdollisuus on petokantojen tehokkaampi kontrollointi. Tästä huolimatta luvan saannin edellytyksenä pidetään vahinkojen kerryttämistä. Poronomistajat pakotetaan kustantamaan petokantojen ylläpitoa omaisuuksillaan entistä mittavammassa määrin.

Tilanteisiin, joissa ahmatuhot kasvavat kohtuuttomiin mittoihin, on oltava laillisia keinoja puuttua. Poronhoitoalueen ahmavahingot on saatava siedettäviin mittasuhteisiin, jotta elinkeino toiminnan mahdollisuudet säilyvät. Tämä on mahdollista ainoastaan vahinkoa tekeviä ahmayksilöitä poistamalla. Ahmojen aiheuttamien porovahinkojen määrä väheni vuosina 2018 ja 2019. Vuonna 2020 lumiolosuhteet olivat ahmoille suotuisat, ja vahinkomäärä tulee kasvamaan reilusti. Lumiolosuhteiden lisäksi ahmojen poistamisella on ollut vaikutusta vahinkokertymiin. Asiassa tulee huomioida myös Suomen velvoitteet saamelaisten oikeuksia koskien. Kohtuuttoman suureksi paisuva ahmakanta uhkaa saamelaisten oikeuksia harjoittaa kulttuuriaan ja elinkeinojaan saamelaisten kotiseutualueella.

1 §: Suurin sallittu saalismäärä

Esitys saaliiksi saatujen ahmojen enimmäismäärästä on kahdeksan yksilöä. On ymmärrettävää, että varoivaisuutta noudatetaan, kun puhutaan suurpedosta. Koko maan ahmakannan koko on kuitenkin jatkanut kasvuaan poistoista huolimatta.

Petokantojen hallinnassa ja kannanhoidossa on huomioitava todelliset vahingot ensisijaisina poistolupien perusteina.

Ahman saalistusteho on hyvin pitkälti riippuvainen lumiolosuhteista, joten vuosittainen vaihtelu kertyvissä vahingoissa on suurta. Ahmalle suotuisissa oloissa vahinkoja kertyy erittäin paljon, kun taas

porolle suotuisissa lumioloissa vahinkomäärät ja näin myös poistolupien käytön tarve jäävät pienemmiksi. Kevättalven lumiolojen ennakointi metsästyskauden alussa on kuitenkin täysin mahdotonta, joten poikkeuslupien määrää säädettäessä tulee jättää riittävästi liikkumavaraa tarpeeseen ja tilanteeseen perustuvalla lupaharkinnalla.

Yksilömääriin perustuvien rajoitusten sijasta asetuksessa tulisi huomioida painokkaammin alueelliset vahinkokertymät, tilanteet ja niihin reagoimisen mahdollisuus joustavasti. Suurin sallittu saalismäärä ei koskaan ole poistoluvulle annettava tavoite vaan niiden myöntämiseksi asetettava rajoite. Niinpä määrä on tarpeellista asettaa riittävän korkeaksi, jotta se mahdollistaa todellisen tilanteen kanssa toimimisen ennalta tuntemattomien luonnonolojen edellyttämällä tavalla.

Suomen ahmoista suuri osa elää poronhoitoalueen ulkopuolella. Kanta on vahvistunut viime vuosien aikana huomattavasti. Ahmat eivät juurikaan aiheuta vahinkoja poronhoitoalueen eteläpuolella. Poronhoitoalueen ahmakannat ovat osa Skandinavian ja Venäjän elinvoimaisiksi määritellyjä populaatioita. Ruotsissa ja Norjassa samaa ahmakantaa on metsästetty vuosittain, toisin kuin Suomessa. Norjan ja Ruotsin ahmakantojen painopiste on Suomen vastaisilla raja-alueilla. Pynnin onnistuminen naapurimaissa vaikuttaa vuosittain merkittävästi myös Suomessa tapahtuviin vahinkokertymiin.

Näillä perusteilla Paliskuntain yhdistys esittää vuodelle 2020–2021 ahman suurimmaksi sallituksi saalismääräksi 40 ahmaa.

2 §: Alueelliset rajoitukset

Luvat on asetuksessa tarkoitettu suunnattavaksi pohjoisen- ja itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalueelle. Alerajaukset tulee poistaa asetuksesta kokonaan. Asetuksen tulee huomioida ahmavahinkojen tilanteen kehittyminen koko poronhoitoalueella. Alerajaus asettaa alueet keskenään eriarvoiseen asemaan. Lupia pitää voida myöntää sinne missä vahinkoja sattuu.

3 §: Voimaantulo

Asetus on syytä saattaa voimaan viiveettä. Ahmatuhot kärjistyvät talven edetessä ja vahinkomääriä voidaan pienentää aikaisella pyynnillä.

Muuta huomioitavaa

Korvausjärjestelmä

Nykyisen petokorvausjärjestelmän puitteissa arviolta vain noin puolet petojen poronhoidolle aiheuttamista suorista vahingoista korvataan vahingonkäräjille. Pedon tappamana löytyneen poron omistajalle tai, milloin omistajaa ei voida selvittää, paliskunnalle maksetaan korvaus todennetusta vahingoista. Lisäksi paliskunnalle maksetaan pientä laskennallista korvausta vasahävikistä. Tämän korvauksen piiriin lukeutuvat myös hävikkiaikana löytyvät vasat, joita ei korvata löytyneinä porovahinkoina

vahingonkärsijälle laisinkaan. Petoista aiheutuviin suoriin kokonaisvahinkoihin kuitenkin kuuluvat menetettyjen porojen ja siitostuoton lisäksi muun muassa ylimääräisestä paimennuksesta tai porojen aitaamisesta, vahinkojen etsinnästä sekä vahinkoa tekevien petojen poistoprosesseista syntyvät kustannukset, jotka jäävät kokonaisuudessaan paliskuntien ja poronomistajien kustannettaviksi.

Porot laiduntavat laajoilla alueilla erityyppisissä maastoissa. Raato katoaa maastosta nopeasti petojen ja erilaisten haaskansyöjien suihin. Tästä johtuen valtaosa petojen tappamista poroista jää löytymättä. Lisäksi löydettyjen vahinkojen perusteella maksettavan petokorvauksen saaminen edellyttää poron kuolinsyyn selvittämistä, joka puolestaan edellyttää raadon löytymistä melko tuoreeltaan. Vanhemman haaskan kuolinsyytä on usein mahdotonta todentaa, jolloin myöskään korvauksia siitä ei ole mahdollista saada. Nykyinen korvausjärjestelmä on kuitenkin tähän saakka esillä olleista korvausvaihtoehdoista ainoa mahdollinen.

Ahma-asetuksen uutisoinnin yhteydessä luontojärjestöt ovat usein nostaneet esiin ahmavahinkojen korvaamisen reviiripohjaisella korvausjärjestelmällä. Paliskunnat eivät hyväksy reviirikorvausjärjestelmää. Se on mahdoton nykyisessä petotilanteessa ja aivan erityisesti ahman ja suden kohdalla. Päälimmäinen ongelma on, että petovahinkoja tapahtuu määrällisesti liikaa. Vahinkokorvausten muuttaminen reviiriperusteiseksi ei vähennä vahinkojen määrää. Ahmojen laajojen elinalueiden määrittely sekä siihen liittyvät vuosittain päivitettävät tiedot ahmojen liikkeistä ja määräistä olisivat reviiriperusteisessa korvausjärjestelmässä erittäin keskeisessä roolissa ja vaatisivat valtiolta mittavia tutkimusresursseja.

Ruotsissa, jossa reviirijärjestelmä on käytössä, valtio käyttää merkittävästi rahaa ahmojen määrän kartoittamiseen. Ruotsi myös maksaa poromiehille ahmanpesien etsinnästä. Mikäli korvausjärjestelmänperusteina käytettäisiin ahmojen pesiä, on otettava huomioon paliskuntien vaikeakulkuiset maastot ja syvät kanjonit, joista ahmojen pesien löytäminen on jokseenkin mahdotonta. Pesien osalta Ruotsissa on myös törmätty havaintojen legitimiteettiongelmaan: viranomaisen on voinut todeta pesän vanhaksi, vaikka näyttö on poromiesten mukaan osoittanut muuta. Jos järjestelmä perustuisi paliskunnan pinta-alaan (kuten karhu Ruotsissa), tilanne olisi epätasa-arvoinen, sillä korvaus ei suhteudu tuhoihin eikä kohdennu vahingonkärsijälle. Lisäksi on syytä huomata, että Ruotsissa ahmojen määrää myös kontrolloidaan valtion toimesta ahmoja poistamalla. Korvausjärjestelmän muutos ei poistaisi petokantojen kontrolloinnin tarvetta.

Ahmaongelmien kontrolloinnissa vahinkoa tekevien yksilöiden poisto, tavalla tai toisella, pahimmilta vahinkoalueilta on ainoa ratkaisu. Ahmalle on saatava poisto- tai siirtolupia, sillä korvauksilla ei voi kompensoida nykyisissä mittasuhteissa olevia valtavia vahinkomääriä. Ahman saalistuspaine kohdistuu talviaikaan ja näin ollen tuottavassa iässä oleviin siitosporoihin, jolloin mittavat menetykset vääristävät prokarjan ikärakenteen ja tuhoavat porojen jalostusmahdollisuuden. Siitosporon menetys kertautuu menetettyinä teurastuloina useita vuosia varsinaisen vahinkotapahtuman jälkeen.

Nykyisessä järjestelmässä vahingoista saadaan petovahinkokorvaus ahman tappamina löytyneiden porojen perusteella ja korvaus maksetaan suoraan asianomaiselle poronomistajalle. Reviiripohjaisessa korvausjärjestelmässä korvauksen kohdentuminen koko paliskunnalle olisi yksilötasolla kestävä ratkaisu. Ahma tappaa poroja paliskunnan eri alueilla ja vahinkojen määrään vaikuttavat muun muassa valtion rajojen läheisyys, suojelualueet sekä yleiset maasto-olosuhteet. Siksi ahman aiheuttamat vahingot voivat kohdentua yksittäiselle tokkakunnalle tai poronomistajalle. Ahman elinalue sijaitsee yleensä useamman paliskunnan alueella ja todelliset vahingot voivat aiheutua yhdelle tai osalle paliskunnista laidunkäytön mukaan, riippuen siitä painottuuko ahman liikkuminen kesä- vai talvilaidunalueelle. Sen lisäksi paliskunnat, joissa ahma ei ole pysyvästi, jäisivät ilman korvauksia, vaikka ahma läpikulkumatkallaan tai laajoilla alueilla liikkeessaan tappaisi poroja. Ahmat kulkevat myös valtioiden rajojen yli. Osa liikkuu kahden tai jopa kolmen valtion alueella. Näiden huomiointi korvausjärjestelmässä olisi erittäin hankalaa ja vaikeuttaisi merkittävästi erityisesti raja-alueiden paliskuntien tilannetta.

Reviiriperusteinen korvaus asettaisi paliskuntien osakkaat keskenään eriarvoiseen asemaan. Jotta paliskunnalla olisi mahdollisuus kohdentaa reviiripohjaisen korvausjärjestelmän korvaukset oikeille vahingonkäräjille, tulisi ahman tappamien porojen raadot edelleen etsiä maastosta omistajan todenmukaiseksi. Järjestelmä ei siis keventäisi paliskunnille ja poronomistajille aiheutuvaa ahman tappamien porojen etsinnän taloudellista ja sosiaalista taakkaa lainkaan. Mikäli reviiriperusteinen korvaus jaettaisiin paliskunnassa osakkaille porolukujen mukaisessa suhteessa, aiheuttaisi tämä merkittäviä taloudellisia tappioita ahmatuhoista kärsiville yksittäisille poronomistajille. Pahimmillaan tilanne voisi pakottaa luopumaan elinkeinosta.

Eläinmääriin tai pinta-aloihin perustuviin petovahinkokorvauksiin suhtautuvat kriittisimmin päätoimiset sekä petovahingoista kärsineet poronhoitajat. Päätoimisilla porotalouden tulot ja ammatti-identiteetti perustuvat edelleen pitkälti poronlihan tuotantoon. Reviiripohjainen korvausjärjestelmä ohjaisi korvauksia sivutoimisille tai harrastuksenomaisesti poronhoidon parissa toimiville samalla kun sen tuhoisin vaikutus iskisi päätoimisten poronhoitajien elinkeinon jatkamisen mahdollisuuksiin. Tämä olisi elinkeinon tulevaisuuden kannalta hankalaa. Poronhoitajia tulee kannustaa aktiiviseen ammattimaiseen poronhoitoon ja elinkeinon elinvoimaisuuden palauttamiseen ja ylläpitämiseen.

Paliskuntien näkemys on, että ihmisten oikeudenmukaisen ja tasapuolisen kohtelun vuoksi nykyinen korvausjärjestelmä on reviirikorvausjärjestelmää parempi vaihtoehto. Löydetty pedon tappama poro, jonka omistaja on todennettavissa, tulee myös jatkossa korvata suoraan asianomaiselle poronomistajalle. Kesäaikaisten vasojen korvaaminen vasahävikkijärjestelmällä on perusteltua, mutta tulisi kohdentaa nimenomaisesti löytymättömään hävikkiin. Kesäaikana löytyvät pedontappamat vasat tulisi korvata normaalin korvausmenettelyn mukaisesti vahingonkäräjälle.

Maasuurpetojen aiheuttamien porovahinkokorvausten määrään vaikuttavat suorimmin 1) petojen määrästä johtuva porovahinkojen määrä ja poikkeuksellisten suurten porovahinkojen levinneisyys ja 2) poronlihan hinta. Porovahingot ja sitä myötä vahinkojen korvaussummat ovat olleet kasvusuunnassa koko Suomen EU-jäsenyyden ja sen myötä muuttuneen suojelupolitiikan ajan. Vuosituhannen vaihteessa vahinkojen korvaussummat olivat hetken alhaisemmalla tasolla, mutta vuodesta 2004 lähtenyt vahinkokorvausten nousu on ollut mittava. Tämä johtuu sekä vahinkomäärien jatkuvasta kasvusta että poronlihan suotuisasta hintakehityksestä.

Haaskakuvaus on lopetettava

Erityisesti eteläisellä poronhoitoalueella harjoitettava petojen haaskakuvaus aiheuttaa petovahinkojen kasvua paikallisesti ja nostaa näin myös vahinkojen korvausmääriä. Tutkimustietoa haaskatoiminnan aiheuttamista vahingoista ja haitasta poronhoidolle ei ole. On kuitenkin päivänselvää, että alueilla, joilla petokannat ovat suuria, jo yksittäinen haaskakuvauspaikka kerää ympärilleen erittäin tiheän petokeskittymän. Petokeskittymien alueella ja läheisyydessä porovahinkojen määrä kasvaa.

Haaskapaikkojen kokoamat petokeskittymät sijoittuvat poronhoitoalueella jokseenkin poikkeuksetta äärimmäisen tärkeille, muutoin rauhallisille ja ihmisasutuksesta kaukana sijaitseville porojen laidunmaille, jolloin porot poistuvat näiltä laidunmailtaan pakon sanelemana. Tämä aiheuttaa porojen kulkeutumisen viljelyksille, pihapiireihin ja muutoin ihmistoiminnan läheisyyteen. Esimerkiksi Kuusamossa Oivangin paliskunnan alueella haaskakuvaus on selkeä pääsyy alueen piha- ja viljelysprobleemille. Paliskunta on tiiviin ihmistoiminnan aluetta ja käytännössä kaikki rauhalliset laidunmaat ovat haaskapaikkojen käytössä. Maa- ja metsätalousministeriö on kuitenkin keskittynyt käskyttämään paliskuntaa aktiivisempaan toimintaan porojen pois pitämiseksi asutuksen liepeiltä sen sijaan, että olisi millään tavalla hakenut ratkaisua oireilun varsinaisiin syihin. Haaskatoiminta on lopetettava poronhoitoalueelta. Vaihtoehtoisesti haaskapaikkojen pitäjät on veloitettava aitaamaan alueet, joille alueen porot nimenomaisesti heidän toiminnastaan johtuen ei-toivotusti ohjautuvat.

Haaskapaikat aiheuttavat huomattavia menetyksiä poronhoidolle ja korvauspainetta valtiolle. Metsähallitus ei myönnä valtion maille haaskakuvauslupia poronhoitoalueella. Yksityismaiden osalta asian sääntely on olematonta. Haaskatoiminta tulee yksiselitteisesti kieltää poronhoitoalueella ja sen välittömässä läheisyydessä.

Paliskuntain yhdistys

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ao/mba

ⁱ Luonnonvarakeskus: <https://www.luke.fi/uutiset/petoelaimet-aiheuttavat-merkittavia-tappioita-poronhoidolle/>